CONFESSIO D'UNA NOIA

Era un dels recons encara amables que quedaven, a despit del trasbals de la revolució i de la guerra: seients confortables, llums velades, discretes. Hi abundaven les parelles: ells, els xicots, conservaven en llur majoria una elegància d'avantguerra: robes angleses, jaquetes ben tallades, aire esportiu. Altres lluïen, petulantment, llur entusiasme revolucionari, amb llurs guerreres de cuir, llur corretjam militar, el revòlver ostentós al cinyell. Alguns, entre aquests, mostraven, com la marca de la màxima distinció en aquells moments, unes insígnies d'aviador. Elles eren gairebé totes noies força jovenetes. Alguna que, honesta encara, corria les seves primeres aventures; però la majoria, semiprofessionals de la galanteria: taxi-girls, rosses oxigenades del Xang-Hai... Boniques totes, feien, unes amb llurs posats desimbolts, altres amb l'aire d'intimitat que prenien al costat de llur parella, i totes plegades amb llurs ales, llurs perfums, una atmosfera enervadora de sensualitat.

Hi havíem entrat perquè Cecília tenia gana. Tan fràgil com era aparentment, i el seu apetit, aquells dies, no acabava d'ésser mai assadollat. I allí hi havia llaminadures que de dia en dia esdevenien més difícils de trobar: pernil dolç, formatge, panets de viena, cervesa... La guerra era lluny encara i, en aquell recó, evocador de la guerra només que per les guerreres massa noves i les insígnies massa brillants, la guerra podia semblar encara un episodi d'opereta.

I, al costat de Cecília, cal confessar-ho, la guerra feia de bon oblidar. Era tan tendra i tan manyaga!... Es deixava acariciar fins aquell límit just que permet d'abrandar tots els focs sense cremar-s'hi. S'hi havia cremat mai?... Ella no ho negava. Però evidentment la seva mateixa professió de taxi-girl la inclinava més a viure de provocar il·lusions que de fets consumats. Altrament la professió no li havia fet abandonar una mena de gràcia pensativa. Potser darrera d'aquells ulls de laca, tan negres en el seu rostre tan blanc, lleument rosat sota el maquillatge discret i perfecte, no hi havia res. Però de vegades, llurs resplendors estàtiques, semblaven covar algun secret. Aquella mateixa obstinació a no voler parlar de la guerra, a no voler definir-se, a tancar-se en una mena de neutralitat, contribuïa a esperonar la meva curiositat. ¿Era tot egoisme, només que egoisme, davant l'enorme tragèdia collectiva que estremia el país?

Cecília devorava en silenci el seu sanvitx ben guarnit de pernil i de formatge. Se'l cruspia a petites mossades, mastegant lentament, gairebé sense obrir la boca, sense que el lleu moviment de les mandíbules li alterés l'admirable modelat de les galtes. Jo pensava en aquestes libèl·lules, tan fràgils d'una intensa blavor latzurita que, immòbils, xuclen, lentament, de viu en viu, tota la substància vital d'un altre insecte... De sobte, les seves mandíbules van deixar de moure's. Els seus ulls van engrandir-se. Una humitat de llàgrimes

més que entelar-los, els enriquí de reflexos. Vaig seguir la direcció de la seva mirada. Al davant nostre, avançava amb dificultat, un minyó repenjat en una crossa. Duia una granota blanca i una insígnia d'aviador al pit. Una noia rossa, esplèndida, una mica maternal, el guiava. Van asseure's no gaire lluny nostre. Cecília, que havia seguit pas a pas tota la maniobra, féu un gran sospir.

—Què et passa?

—No res.

—El coneixes?

—No.

—Aleshores?

—El meu "novio" també marxà d'aviador.

—Ah!

—Quan va marxar li vaig dir que si havia de tornar esguerrat, amb una cama o un braç tallats que no calia que tornés a buscar-me.

—Vas ser ben cruel.

—Sí. Jo ho pensava així aleshores. Jo odio la guerra estúpida, aquesta guerra que ens imposa tantes privacions, que no ens deixa viure a gust les nostres vides. Jo no em volia convertir, per sempre, en la infermera d'un esguerrat. Però ara...

Em senyalà aquella parella de l'aviador mutilat i de la noia rossa, i afegí:

—Si sabessis l'enveja que tinc!...

Vaig somriure:

—Doncs bé: escriu-li que vingui com sigui, encara que sigui a peu coix. Escriu-li que res no et fa tanta il·lusió com esdevenir la seva infermera, com guarir les seves nafres, com reeducar, a poc a poc, els seus membres ferits.

—Jo pogués!... Seria ben feliç, ben feliç si el pogués tenir al meu costat, encara que li faltés un braç o una cama... Seria feliç si com aquesta rossa, el pogués guiar pel món, ensenyar-li a caminar altra volta com a un infant.

—I...

—I res d'això no és possible. Ell també ha caigut, però per sempre.

Vam restar un moment en silenci. La noia rossa servia, maternalment, una tassa de te al seu invàlid, li posava el sucre, li untava el pa de mantega... Ell amb una cara blanca, de ressuscitat, amb una barba rossa i lleu, de natzarè, li somreia embadalit. Cecília els mirava i feia evidents esforços per no trencar en sanglots. Amb el mocador s'eixugà les llàgrimes que ja amenaçaven d'esborrar-li el rímel:

—Ella és feliç — sospirà —. El té al seu costat. L'estima potser més que mai perquè el veu feble. Ell potser l'estima també més del que l'hauria estimada, perquè hi veu, com els infants en la mare, un ajut, una defensa.

Sospirà. Brandà el caparró pensarós amb melangia:

—Hi ha moltes maneres de ser feliços. Fins dels mateixos dolors, si volem, ens és possible d'extreure'n una mica de felicitat. El cas és estimar-se. No et sembla?

—Es clar. I tu — vaig dir banalment — en trobaràs tants que t'estimin!

—Però com ell?... I, sobretot, aquesta pena meva de no haver-lo sabut estimar a temps, qui podrà esborrar-la?... Qui em podrà fer oblidar els ulls de tristesa que feia en partir per no haver-lo estimat com ell volia?... Aquella tristesa que potser ja el predestinava a la mort, que potser ja li llevava, per endavant, el coratge?... Vaig ésser dolenta, vaig ésser cruel, vaig ésser insensible...

La vaig mirar fixament: eren ara els seus ulls de laca que tenien una desesperada tristesa; que servaven l'empremta d'un remordiment que potser costaria de guarir. I vaig pensar en tot el coratge, en tota la força que poden encomanar als que marxen al combat, vers la mort o vers la glòria, les dones que saben estimar de debò, sense reserves.

Domènec GUANSE

(Il·lustració de Martí Bas)

CATALUNYA CANTA

Cava la terra la mateixa aixada
que obre aquest clot per a un soldat que fou.
Aqueixa gleva molla i encarnada
A uns i altres ens n'espera el tou.

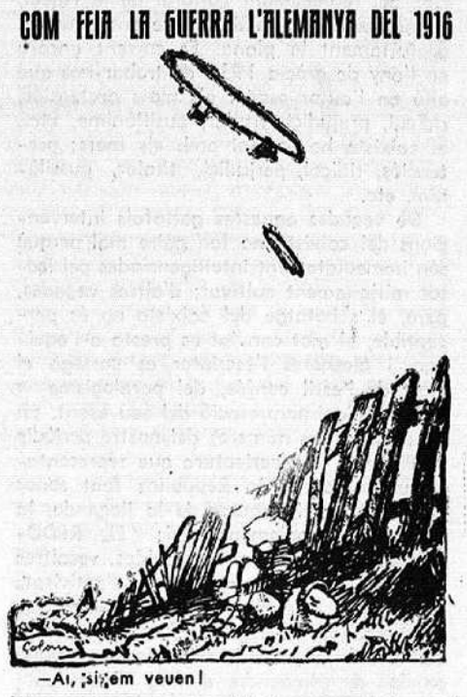
Però la terra conta una rondalla:
"Aquell que a mi retorna mai més mor".
De tants germans retuts en la batalla
Les mils ofrenes són braçats de llor.

I, ara, la terra sembla més lleugera
Dels bons companys que hi cauen combatent,
A l'amor dominant de la bandera
De flames d'or i sang, al grat del vent.

I és què, tant de voler que's desencanta
De cap a cap de Catalunya, canta!

Ramon TOR

COM FEIA LA GUERRA L'ALEMANYA DEL 1916

—Ai, si ens veuen!

—M'aclamen, oi?
—Demanen pa, senyor.

—Escriu... Ningú no podrà menjar més de la meitat de mitja arengada i tots quedaran tips. I si algú es permet morir-se de gana serà passat per les armes.

—I per què no vols donar-me la mà?
—Perquè no me la tornaria.

(Dibuixos extrets del setmanari «Ibèria», que es publicava a Barcelona durant la Gran Guerra)

ALBADA AL PORT

Quatre crits sense cançó,
quatre pals sense bandera;
la vela de l'horitzó
tensa a la gentil quimera
d'un nou esdevenidor.

Fanal de gas, dins la nit,
punxes amb llargues estelles
fúlgides el moll humit.
El cel és un rusc d'estrelles
que guarden mel d'infinit.

Ressona la immensitat
amb una veu gegantina
i el mar és un viu combat
de llum, d'escuma i boirina,
de blau, de verd i morat.

Amb llàgrimes d'argent fos,
o Lluna, la ruta marques.
Per a eixugar els teus dolors
amb les veles de les barques
prou te'n farem mocadors!

Olor de sal i de fum,
olor de fustes humides,
ferum de brea i ferum
d'un munt de xarxes, cosides
amb fils i cordes de llum.

Lluny, un far exagonal
té la silueta malva
d'una lluna fantasmal;
al primer sospir de l'alba
s'apaga el llum del fanal.

El dia puny l'horitzó
i dansa entre flames fines;
gavines, contraclaror,
simulen blanques boirines
fimbriades de cançó.

Es desensopeix el port,
llisquen els vaixells, en ruta,
pels quatre punts de la sort;
glacialment, els escruta
l'ull inconstant de la mort.

I, sense por a l'ull fatal
que, entre la boira, es remarca
com una immensa fornal,
desplega la meva barca
les veles de l'Ideal!

Frederic ALFONSO I ORFILA

GRAFOLEGS I GRAFOLOGIA

En el tercer acte dels «Amants magnífics» de Molière, Sostrat declara a Aristiona:

Senyora, tots els esperits no han nascut amb les qualitats que cal per a la delicadesa d'aquestes ciències dites curioses; i n'hi ha de tan materials que de cap manera poden comprendre allò que els altres conceben de la manera més fàcil del món.

L'heroi de Molière no posà crèdit a l'astrologia ni a les maquinacions sublims que pretenen esquinçar les tenebres de l'avenir, conferir virtuts màgiques a les pedres i als metalls, guarir amb paraules o conquerir l'amor d'una dona esquerpa amb l'ajuda de filtres estranys. Sostrat, home assenyat, està per damunt d'aquestes futeses.

Si, per prodigi, escapant-se de la seva vida llibresca vingués entre nosaltres, constataria que la gent d'avui és més sensible que mai a l'atracció del misteri, i que el regne del xarlatà no va en camí, ai las! d'acabar. S'atreviria a palesar la mateixa incredulitat respecte a aquesta ciència, tan digna d'interès com és la grafologia? D'antuvi, ell no hi creuria. Però si algun expert descobris — després d'examinar la seva lletra —, els trets distintius del seu caràcter, l'amable Sostrat s'hauria de retre a l'evidència i convenir que la grafologia, encara que imprecisa, és torbadora sobre més d'un punt de vista.

Es més aviat un art que una ciència; art compost en el qual entra més d'intuïció que de certesa, de vagaròs que d'absolut i més de titubeig que de precís. Art positiu descansat sobre bases serioses.

Cada individu creu posseir la seva lletra pròpia, i cau en un error, car tots els grafismes, tan distints aparentment, s'emmotllen, salvant rares excepcions, als grans tipus ja catalogats. Diuen que sols Napoleó i Beethoven han tingut un caràcter de lletra tan poc banal, que no se n'ha trobat cap més que s'hi pogués comparar. No podríem vantar-nos de tenir un caràcter de lletra completament original, i no obstant podem afirmar que cadascun de nosaltres té el seu, bastant particular, que es diferencia dels altres, si no en conjunt, almenys en part. A què és degut? Anem a veure-ho.

Quan al collegi ens ensenyaren de traçar signes escrits sobre el cartipàs, d'antuvi ens aplicàrem copiant amb tota fidelitat els models collocats davant dels nostres ulls. Ben prompte operava un lent treball: anàvem apartant-nos de la forma exigida pel mestre, per tal d'adaptar-ne una d'acord amb les nostres idees i els nostres gustos. Era la personalitat que entrava en acció. La nostra lletra, doncs, és el que nosaltres hem volgut que fos, car no ens ha estat imposada. Som nosaltres els qui la creem i per això esdevé inseparable del nostre jo i es converteix en íntim reflex de la nostra ànima. Des de petits, les nostres virtuts i defectes, les nostres aspiracions i tendències, sense que en dubtem, apareixen amb tota netedat sobre el full de paper, revelat pels moviments familiars i incontrolables de la nostra ploma.

I això és tan cert, que àdhuc no podem, esforçant-nos i tot, estrafer completament la nostra manera d'escriure. El grafòleg sabrà veure l'engany amb indicis segurs i endevinarà la nostra personalitat amagada sota la disfressa. No cal ésser molt expert per a distingir, damunt d'una pàgina escrita, els elements constitutius del caràcter del qui escriu.

Es veu, «a priori», si és ordenat o fantasista, avar o pròdig, intelligent o pallús, taupé o esverat, submís o dominador, fi o vulgar. La lletra parla als ulls de l'analista com un retrat als del psicòleg i l'estudi del detall confirma l'opinió de conjunt i autoritza el grafòleg a presentar sòlids arguments.

Hi ha grafòlegs i grafòlegs, hem sentit dir a molts. Es veritat. N'hi ha que es deixen influir per consideracions visuals i arriben a fantàstiques conclusions. Un d'aquests, examinant una A majúscula, estrafolàriament contornejada, hi descobreix un ballador enllaçant la seva parella, i una L feta de certa manera, li representa la imatge d'un caputxí agenollat, i en treu la conclusió que els autors d'aquestes lletres eren un ballarí i un home devot. Imagineu-vos a quines inèpcies poden portar aquestes apreciacions!

Només cal posar confiança en els grafòlegs que es basen en principis rigorosos i determinen un caràcter després d'un estudi justificat i reflexiu de l'aspecte general de l'escrit, de la forma, dels mots emprats, de la puntuació, que també té la seva importància, i del moviment ascendent i descendent de les ratlles.

Analitzar la lletra d'un personatge conegut, que ha representat un important paper dintre la història, les arts, o la literatura, és un joc d'infants. Es fàcil trobar en la signatura d'una Tòrtola València el sentiment instintiu del ritme i de la cadència; en la de Maragall, la presència del geni; en la de Rochefort, un esperit fred i agressiu; habilitat industrial en la de Citroen; el costum de la composició musical en la de Morera, i la noblesa espiritual, en la de Mossèn Jacinto Verdaguer. El triomf del grafòleg és quan, ignorant tot de la persona a la qual pertany el gràfic que se li presenta, arriba a endevinar la veritable fisonomia moral.

Així, doncs, són infallibles? De cap manera. Tots els éssers humans sofreixen freqüents canvis d'humor. Viuen assetjats per la fadiga, la malaltia i mils preocupacions i, per tant, és molt natural que el que han escrit sota el cop d'una emoció violenta, se'n ressenti. El grafòleg no podrà donar un veredicte definitiu i es limitarà a dir que l'autor de l'escrit, en traçar-lo, estava deprimit, sofrent o aclaparat per un seguit de maldecaps.

El grafòleg que no es fixa en aquestes causes accidentals, és susceptible de cometre errors monumentals. Per això el que ho és de veritat, necessita més d'un escrit de l'interessat abans de diagnosticar amb el màxim de seguretat. Una sola pàgina, escrita a la mateixa època, és insuficient. Cuvier, amb un os reconstruïa un animal antediluvià, però el grafòleg, al contrari, ha de reunir nombrosos documents per copsar la veritat.

No ens mofem dels grafòlegs, que estan cridats a desaparèixer. Llur regnat està a les acaballes. D'ací a uns quants anys moriran per extinció, ja que el manuscrit desapareixerà de la capa de la terra perquè tothom escriurà a màquina.

Ferran CANYAMERES

MANCA UNA ESCOLA

A les acaballes del segle XIX, Leopold Alas, que signava amb el pseudònim "Clarín", es queixava de l'oficiositat dels caixistes que, tot pretenent corregir les errades dels originals que els eren confiats per a compondre, posaven els autors en ridícul, sabotejaven llurs obres o els periòdics on els autors collaboraven i contribuïen involuntàriament a prolongar la incultura nacional. —Aquest pobre senyor Clarín, que ha escrit "prejudici" enlloc de "perjudici", deixa'm corregir-li la "badada"... Sembla mentida que un simple caixista sense pretensions hagi d'esmenar la plana a tot un catedràtic, a tot un Clarín, el més sever i exigent dels escriptors castellans. — Així Clarín veia la psicologia del caixista oficiós que tantes enrabiades li havia proporcionat. I així deu ésser. Es gairebé segur que el caixista que esmenava la plana al gran Clarín ho feia pietosament, amb l'olímpica pietat de l'home que es digna fer un servei a un inferior que no s'ho mereix. Després de tants anys de bregar tots els homes de bona voluntat de la Península Ibèrica pel redreçament cultural de la Nació, encara es donen caixistes que ens esmenen gratuïtament la plana. Es corrent encara en l'any de gràcia 1938 de trobar-nos que allà on l'autor escriví els mots pretensiós, ridícul, prejudici, titular, pusillànime, etc., el caixista ho esmeni amb els mots: pretenciós, ridícol, perjudici, titolar, pussilànim, etc.

De vegades aquestes garrafals intervencions del caixista no fan gaire mal perquè són immediatament intelligenciades pel lector mitjanament cultivat; d'altres vegades, però, el sabotatge del caixista no és perceptible, el mot canviat es presta a l'equívoc, i aleshores l'escriptor es carrega el mort de l'estil confús, del paralogisme o de l'errònia interpretació del seu escrit. En un dels darrers números del nostre periòdic publicàvem una caricatura que representava un soldat de la República fent sonar el redoblant al damunt de la llegenda, la qual feia simplement així: "EL REDOBLANT.—Jo redoblo, tu redobles, vosaltres redobleu, nosaltres redoblem d'activitats bèlliques..." I bé, diríeu que el caixista que va compondre la llegenda susdita no havia mai sentit parlar de redoblants, perquè en lloc de compondre el mot "Redoblant" cregué més lògic i entenedor de corregir el mot, i epigrafiar la llegenda amb aquest altre mot que no venia a tomb i que desfeia l'efecte que hom havia imaginat: "El Redoblament". Així les energies del dibuixant, i la despesa del periòdic per tal de poder lluir un dibuix de propaganda de la guerra foren en va: feina i despeses perdudes i un xic de descrèdit per al dibuixant i per al periòdic.

Ja suposo el que allegarà el caixista així assenyalat: que moltes vegades el culpable és el corrector de proves. En efecte, és així: sovint el corrector comet més estralls que cinquanta caixistes petulants posats a esmenar alhora. Quan l'editorial "La Mirada", de Sabadell, imprimia el meu llibre de contes titulat "Vida i Mort dels Barcelonins", vaig topar en la meva correcció de proves amb els mots "Hotel Maurice" esmenats (pel caixista o pel corrector de proves) dels veritables mots, els quals havien d'ésser "Hotel Meurice". Vaig sol·licitar segones proves per tal de veure si la deplorable esmena havia estat rectificada. No, no ho havia estat; totes les altres esmenes meves havien estat admeses excepte aquesta del mot "Maurice" en lloc de "Meurice". Els coneixedors de la vida parisenca saben el que significa aquest solemne petit hotel del carrer de Rivoli; en el conte on figurava l'evocació de l'Hotel Meurice el mot "Maurice" no volia dir res i malmetia un xic la intenció de la narració. Les terceres proves vingueren amb la mateixa errada; per a les quartes vaig cridar marginalment l'atenció del corrector sobre l'absurd entestament que hi havia en la voluntat de conservar el mot "Maurice"; fou inútil: el corrector de proves sabia el seu francès i n'estava ufanós; Sant Maurici es tradueix en francès per Maurice i no Meurice. L'edició hagué de sortir tal com el corrector de proves volia escriure el conte en qüestió, no tal com l'autor volia.

Això vol dir que l'ofici de caixista i el de corrector de proves deu haver anat a menys si el comparem a l'ofici dels caixistes i correctors del començament del segle XIX, aquell segle XIX tan befat per la moderna gent lleugera, "le stupide dixneuvième siècle", que deia Lleó Daudet. En aquell temps tan llunyà, un dels nostres editors eminents (em sembla recordar que era el fundador de la casa Salvat), aleshores un adolescent candidat a aprenent de caixista, anà a demanar aprenentatge a la casa Magrinyà i Subirana, modesta impremta, establerta, com tantes d'altres, en un piset. Magrinyà rebé el candidat a aprenent, li féu moltes preguntes, li féu sofrir una mena d'examen abans de comprometre's a acceptar el minyonet; i sols l'admeté quan es cerciorà que sabia llatí. Perquè, en aquells dies que tanta gent suposa avorribles per tots conceptes, els caixistes havien de conèixer la llengua llatina; i hi havia caixistes, com Serra i Oliveres (que fou un bon tractadista de la impremta), que sabia també el grec i l'hebreu, l'anglès, el francès i l'italià, el dibuix, les matemàtiques i moltes altres cosetes que no fan nosa.

Però és que avui dia fins ha baixat el nivell intellectual dels autors. Com s'escriuen els diaris i altres publicacions periòdiques...! Com s'escriuen alguns llibres...! I quins llibres ¡Senyor Déu! Fa vint anys almenys que el percentatge de llibres beneits o declaradament boigs va augmentant, sense que augmenti el percentatge de llibres bons, com és natural. I han degenerat la nostra impremta en general, la nostra relligadura; i els nostres tallers de fotogravat s'han estancat: cap dels nous procediments no ha entrat en tals tallers, i si hi ha entrat alguna innovació ha estat per a produir-hi pèrdues en lloc de beneficis. Durant la segona meitat de "l'estúpid segle dinou" la impremta catalana, particularment la barcelonina, fou hegemònica a Espanya i possessions colonials. Molts editors de províncies, de Madrid i tot, encarregaven llurs llibres, i llurs periòdics de vegades, a les nostres impremtes; els peus editorials de milers de llibres castellans eren madrilenys, o gaditans, o havaners, però en realitat eren tiratges de les impremtes catalanes, i els tipus eren treball de punxoneries catalanes, i els dibuixos que illustraven aquells llibres eren de mà catalana, i els boixos que reproduïen aquells dibuixos, les litografies o les talles-dolces, o els gravats damunt d'acer, o les zincografies, eren obra catalana; i el paper era català; les relligadures editorials, refinades o banals, eren obrades a Barcelona, a Sabadell, a Terrassa, a Vic, a Tarragona, a Girona, a Reus, etc.; fins els autors eren catalans! — I ara..., ara hem perdut l'hegemonia. València i Madrid ens passen davant; les grans papereres es troben ultra-Ebre, es dóna el cas verament penós per a tots els espanyols que moltes obres de literatura i fins molts llibres de text de llengua espanyola que abans expedíem per tones a l'Amèrica llatina, ara els editen les cases americanes, alemanyes i franceses molt millor i més barats que les nostres. I nosaltres imprimim amb tipus alemanys.

On irem a parar si no sabem reaccionar contra tanta decadència? I, com reaccionar? Les causes del nostre decandiment són múltiples, i per tant difícilment comentables en un treballet com el present; però pel que fa a les arts de la impremta potser ja es puguin aventurar les causes de tanta malvestat i els remeis que reclamen. Agafeu un periòdic o un llibre, obriulo i poseu-vos a llegir. Més de la meitat de les vegades haureu de constatar que la lectura, bona, mediocre o dolenta des del punt de vista artístic, és obra d'un semianalfabet. Hi veureu, posem per cas, l'inadequat emprament del pronom i adverbi "hi", l'ús grotesc de l'adjectiu "llur, llurs"; el mot "confusionisme" substituint capriciosament el mot "confusió"; "directiu" emprat en lloc de "director o dirigent"; la bàrbara ortografia dels noms estrangers, fins els més corrents; la més còmica ignorància de la geografia elemental, l'abús dels adjectius, el desconeixement del valor de les paraules, puerils o xarons gallicismes i cent altres mostres de barbàrie o degeneració lingüística, talment com si la majoria de la nostra intellectualitat hagués passat del sector director al sector primari, al sector parvulari. Hi ha literat que contesta les directius del Mestre Fabra i en proposa, fins n'exigeix, unes de maniàtiques empescades per ell. Els literats que no es preocupen de normes ortogràfiques de cap mena són legió en aquest recó de món. En fi, l'anarquia és gran encara en la literatura catalana. Els literats ja no es poden confiar absolutament, com fins ara, a les llums del corrector de proves. Cal, doncs, reforçar l'ensenyament escolar i l'universitari; cal fer-lo més exigent, cal fer treballar més els escolars. Però aquest és sols un dels remeis que combatin la nostra decadència cultural. Cal ara trobar el remei específic per a la decadència de la nostra impremta, i aquest remei ens sembla existir solament en l'Escola professional que no tenim. Ens manca una Escola de les Arts del Llibre, aquesta Escola que posseeixen des de fa segles els pobles orientats. Nosaltres no hem posseït mai una Escola de les Arts del Llibre. Durant els primers anys de "l'estúpid segle XIX" l'Escola de Nobles Arts de la Junta de Comerç sostingué algunes classes d'ensenyaments relacionats amb les arts del llibre. Modernament els tallers tipogràfics de la Casa d'Assistència i els dels frares salesians actuaren un xic com si fossin vivers de futurs tipògrafs, però sense programes didàctics, sense esperit pedagògic: feren des del punt de vista de l'ensenyament el que fan tots els altres tallers. D'altra banda no tenien material a propòsit per a l'ensenyament redreçador de la bona tradició tipogràfica, no disposaven de temps ni de pauta pedagògica. L'única Escola de les Arts del Llibre digna d'aquest nom que hom pugui descobrir en aquesta ciutat de més d'un milió d'ànimes, és la tan precària de l'Institut Català de les Arts del Llibre, escola vespertina, ço és, funcionant quan els deixebles pleguen del treball, cansats i adalerats de jocs i d'aire lliure. Aquesta escola, sostinguda pels particulars, servida per un professorat escàs i misèrrimament retribuït, quan no treballa gratuïtament, es troba allotjada en local insuficient, mancada de material, maquinària sobretot, gairebé indotada per a pagar-se els serveis més indispensables: pateix afrosament i rendeix poc, tot i rendir més del doble del que se li pot exigir.

Un dia uns bells garlaires decidiren Prat de la Riba a fundar l'Escola de Bells Oficis. Durant anys i anys foren abocades a aquella escola veritables fortunes per tal que hi fossin cursats ensenyaments tan poc urgents com el gravat al boix, la tapisseria, la vidrieria de colors; a l'Escola de Bells Oficis mai no se sentí la necessitat d'un ensenyament de les Arts del Llibre, que era el més apressant i el de resultats més positius. Darrerament el bon patrici Massana llegà una quantitat per a ésser destinada a la fundació d'una escola d'arts decoratives, i aquesta escola arribà a funcionar: s'hi cursaven ensenyaments tan abracadabrants com la pintura de retaules; però, el que és de les arts del llibre, no s'hi donà ni ombra d'ensenyament. I pensar que justament les arts del llibre haurien d'ésser les primeres arts decoratives, les primeres arts aplicades a atendre, les que tenen una millor i més gloriosa tradició a casa nostra, les que reporten més aviat, les que responen a necessitats quotidianes de la nostra economia...

Barcelona hauria de posseir una espléndida Escola de les Arts del Llibre, una escola màximament dotada, actuant durant totes les hores del dia, on es poguessin practicar els ensenyaments de les tècniques més avançades, on es poguessin realitzar els treballs més delicats o més complexos, les especialitats més diverses, on els ensenyaments fossin gratuïts però ardus, on es poguessin expedir qualificacions i certificats d'aptitud que fossin una bona guia en l'exercici de l'ofici, un cop el deixeble sortís de l'Escola. Aquesta Escola podria marcar la resurrecció de les nostres un jorn famoses arts del llibre. I, com certes premses angleses, podríem permetre'ns aleshores el luxe un xic fatxender d'oferir un guany a la persona que descobrís en els nostres llibres o periòdics una errada de caixa, una negligència d'impremta.

Joan SACS

ELS LLIBRES I LA GUERRA

«El catolicismo en la España leal y en la zona facciosa».—Madrid-Valencia, 1937.—Ediciones Españolas.—Servicio Español de Información

Els rebels espanyols s'han presentat davant el món com a defensors de la religió catòlica i han fet la gran propaganda que la seva criminal rebellió i el lliurament d'Espanya als invasors italo-alemanys responia a una croada santa. La major part dels catòlics espanyols feien servir la religió per a l'obtenció dels seus baixos apetits; la clerecía, amb honorables excepcions, s'havia posat al servei de les dretes i arribà—és sabut de tothom—a obrir les portes de les esglésies perquè les forces sublevades disparessin contra el poble, i àdhuc en alguns llocs, especialment a les grans capitals, ella mateixa agafà les armes per atacar els defensors de la legalitat, això produí la indignació popular. Els feixistes espanyols aprofitaren aqueixa explosió reactiva i s'investiren d'una missió religiosa. *Però els catòlics autèntics, aquells que eren veritables seguidors de la doctrina de Crist, no secundaren l'actitud repugnant i inqualificable de la majoria dels catòlics i sacerdots, falsos religiosos; ells sabien que aquells que es posaren al costat dels sublevats traïen la religió que deien professar. Hi ha el cas magnífic del poble basc. Hi ha els exemples, nombrosíssims, del comportament dels feixistes en trobar-se davant de catòlics antifeixistes.*

*El «**Servicio Español** de Información»* («Ediciones Españolas») *ha fet una obra altament meritòria en recollir en un volum, titulat* El catolicismo en la España leal y en la zona facciosa, *l'actitud dels veritables catòlics, posats incondicionalment al costat de la República, el tracte excellent que les autoritats legals han donat a la clerecia i a les religioses i, per contra, el comportament dels franquistes en qüestió religiosa.*

El llibre està dividit en dues parts: «En la España leal» i «En la zona facciosa».

En la primera, es descriu documentalment, reportant fets i paraules, l'adhesió al règim republicà de sacerdots honrats i de bona fe, com els canonges Arboleya, García Gallego i Gallegos Rocafull, o preveres com Sarasola, Ramon Ugarte, Laborda i Leocadio Lobo, de rellevants personalitats del món intellectual com Semprún, Angel Ossorio, Bergamín, Moreno, Sànchez Albornoz, Josep Carner, Eugenio Imaz, i d'escriptors catòlics estrangers, com Louis Martin Chauffier, Robert **Honnest**, *Mme. Malaterre-Sellier, Miss Whiteley, Dr. Brouwer, etc., o, encara, de destacades personalitats religioses o conservadores, com el Bisbe de Canterbury, el reverend E. O. Iredell o la Duquessa d'Atholl. Detalla, també, l'obra, el tracte que han tingut arreu de l'Espanya lleial les monges i els sacerdots; una llarga relació de religioses i llurs paraules de lloança per a la República donen a aquest capítol una força extraordinària.*

La part corresponent al poble basc, en la seva majoria catòlic i íntegrament aixecat contra l'agressió feixista, és el desmentiment més rotund al pretès caràcter sant de la sublevació dretano-militar. La barbàrie més inaudita comesa pels feixistes contra aquells que els són hostils, no ha escatimat res per a castigar la clerecia basca; mil cinccents sacerdots han estat perseguits, molts afusellats. La destrucció de poblacions i esglésies constitueix la més enorme monstruositat.

En el llibre ressalten també les obres realitzades pel Govern, per particulars i per tots els partits polítics i les sindicals per a salvar el tresor artístic religiós. I, encara, les seguretats oficialment donades de respecte a totes les creences.

En la segona part, són posades al descobert totes les actuacions, no gens santes ni religioses, dels sublevats i feixistes, en viu contrast amb el comportament republicà. La persecució del País Basc torna a prendre especial relleu. Es també característic l'afusellament del Pare Revilla, franciscà i exmilitar, que l'any 1921 havia anatematitzat l'exèrcit espanyol de la monarquia pels desastres del Marroc i per la gran matança, evitable, de soldats que es registrà. L'obra acaba amb les opinions de diverses personalitats, que neguen rotundament el caràcter religiós de la sublevació dels feixistes; els noms de Jacques Maritain i del bisbe catòlic de Gibraltar Richard Fitzgerald donen relleu a les cites.

El catolicismo en la España leal y en la zona facciosa *és un llibret que hauria d'ésser profusament propagat per l'estranger. Es una arma eficacíssima per a treure la bena dels ulls d'aquells que, enganyats per una propaganda capciosa alimentada pel gran capitalisme i la seva premsa, creuen de bona fe que els rebels espanyols i llurs aliats—moros i alemanys!—són els defensors del catolicisme. La guerra d'Espanya no té res de religiosa ni d'antireligiosa; és, simplement, una fase de la guerra mundial entre el progrés i la reacció, entre la democràcia i el feixisme.*

R.

L'ACTUALITAT LITERARIA

* *A Catalunya, malgrat el patetisme i l'angoixa del moment, decisiu per a la nostra terra, sota l'amenaça dels bombardeigs de l'aviació facciosa, la vida intellectual segueix el seu ritme. Tots a llur lloc, els nostres escriptors no mobilitzats, amb un noble i tenaç esforç de continuïtat, amb una serenitat exemplar i un patriotisme indefallent, es lliuren a llurs tasques habituals. Les publicacions literàries catalanes surten al carrer amb una puntualitat rigorosa. La «Revista de Catalunya», a la qual es referia J. Farran i Mayoral en un excellent article publicat en aquestes columnes, el magazine popular «Catalans!» i el nostre setmanari, ofereixen al lector català treballs interessants i diversos —d'acord amb llur diferent caràcter—dels millors escriptors de Catalunya. La premsa diària dedica seccions freqüents a la crítica, al comentari de llibres i a les collaboracions literàries. La gaseta radiada «La vida literària a Catalunya» i les emissions de l'«Agrupació d'Escriptors Catalans» informen els radioients de totes les novetats que tenen relació amb les lletres i els ofereixen lectures de treballs inèdits, poemes, contes i cròniques d'actualitat. Les editorials, amb les restriccions motivades per l'escassetat de paper i no per la manca d'originals, segueixen la publicació d'obres en la nostra llengua: les collecions de «La Rosa dels Vents», les de Comissariat de Propaganda i «Editorial Forja», les de la Llibreria Catalònia, les de la «Residència d'Estudiants» i moltes altres. Els llibres nous s'apiloten damunt la taula dels crítics, com en períodes de normalitat. Novelles, llibres d'assaig i de poemes, opuscles de divulgació i propaganda... Els nostres escriptors, sollicitats per les feines més diverses, no tenen un moment de repòs. La «Institució de les Lletres Catalanes» prepara per a dintre de breu termini l'edició dels Premis literaris de la Generalitat. Són a punt de publicar-se, «Aloma» la novella de Mercè Rodoreda, inèdita encara i ja cèlebre, destinada a un èxit sense gaires precedents; «Les Elegies i els Jardins», poemes de Josep Lleonard; els «Quinze articles», d'A. Rovira i Virgili, amb un pròleg inèdit del mateix autor, i la segona edició de «Per Comprendre», el llibre magistral d'assaigs de Carles Riba.*

Mercè Rodoreda enllesteix la seva novella de guerra, mentre corregeix les darreres proves d'«Aloma». Francesc Trabal és a punt d'acabar la seva novella «El pit a la mà». Joan Oliver i Xavier Benguerel treballen també en sengles novelles i obres de teatre, que reflectiran els neguits i els problemes de l'hora.

Els joves escriptors que defensen al front les nostres llibertats i la nostra llengua, produeixen també, dedicant a la creació literària llurs hores de repòs. Agustí Bartra i Lluís Casals escriuen poemes, Pere Calders contes i narracions, Josep Sol articles i assaigs, Fisner, Morera i Falcó i tants d'altres no interrompen enmig del brogit de les armes llurs tasques literàries.

Fidelitat i continuïtat dels escriptors, que són la prova palesa de llur adhesió a la causa de la pàtria, i a la de la llengua, essència, motiu i íntima raó de llur existència.

* *Karl von Ossietzky, el publicista alemany que obtingué el Premi Nobel de la Pau de l'any 1936, ha mort, poc de temps després d'haver sortit dels camps de concentració nazis, nova víctima de l'odi a la intelligència que compta ja a Alemanya amb una llarga llista de crims. Recordem només, el novellista proletari Franz Braun, assassinat a punyalades; Leo Krell, mort a conseqüència de les tortures a les quals fou sotmès; Hans Otto, llençat per la finestra del gabinet del jutge d'instrucció; Erich Muehsam, que fou penjat; Claus Neukrank, escriptor obrer, horriblement torturat, que es troba entre la vida i la mort: Ludwig Renn, d'anomenada mundial, que ha vingut a lluitar als nostres rengles després de llargs mesos d'empresonament. I, ara, Ossietzky, famós per les seves campanyes periodístiques i guanyador del premi de l'Acadèmia de Stockholm, que mor després d'haver sofert tortures sistemàtiques refinades en un camp de concentració, els botxins del qual havien declarat cínicament que volien abocar-lo al «suïcidi». André Malraux, documentat sobre el terreny, ens ha descrit amb massa verisme i emoció, en el seu llibre* Le Temps du Mépris, *els suplicis inhumans de les presons feixistes d'Alemanya perquè puguem tenir cap dubte sobre les causes de la seva mort.*

Aquests crims contra l'esperit no poden quedar impunes. El règim que els comet o els tolera ha de sucumbir un dia o altre, cobert d'oprobi i acompanyat per l'execració de totes les consciències dignes del món.

* *Liam O'Flaherty, el conegut escriptor irlandès, autor de* The Informer («El Delator»), *de* I went to Russia *i de tants altres llibres d'èxit universal, acaba de veure traduïda al francès la seva novella* The Puritan («Le Puritain»-Gallimard). *El «purità»—després del «delator» i de l'«assassí»—és la tercera víctima lapidada per O'Flaherty en les seves novelles, amb un realisme cínic i despietat. En els llibres d'aquest escriptor els personatges esdevenen símbols: són, no ja éssers humans, sinó criatures modelades per objectes horribles; formen part de les secrecions d'unes ciutats brutes, fatigades, tristes. Tant el* purità, *com el* delator, *com* l'assassí, *caminen capcots, moguts per una mena de fatalitat atmosfèrica, dintre la densa boira grogosa i el fum negre del carbó i del tabac, en la tristesa dels carrerons i de les tavernes sòrdides. L'art de O'Flaherty és un misticisme a l'inrevés: el mateix mecanisme d'estil que servia als místics per a elevar els objectes al pla de l'ànima o de la divinitat, és emprat per aquest escriptor per a rebaixar l'home fins els baixos fons de les coses. Aquesta és l'originalitat més autèntica de Liam O'Flaherty i la prova que la seva obra reflecteix les falles més tràgiques de la nostra civilització.*

* *L'any 1922, Carles du Bos publicà la seva primera sèrie d'*Approximations. *D'aleshores ençà ha escrit una desena d'obres: sis volums més d'*Approximations *i llibres sobre Byron, Gide i Mauriac, als quals escauria igualment el mateix títol. Fa poc s'ha publicat* (Editions Corréa) *la setena sèrie de les seves* Approximations, *en la qual l'autor declara que ha adoptat des del començament de la seva obra la definició de Joubert: «la crítica és un exercici metòdic del discerniment». Potser és per això que tots els seus estudis són aproximacions escrupuloses. Però el seu discerniment, Carles du Bos, l'exerceix com a psicòleg, com a artista i com a moralista. En el seu darrer volum podem llegir pàgines admirables sobre l'art japonès, en un assaig sobre la bellesa de llenguatge, remarques penetrants sobre l'amoralisme de Proust—que són diametralment oposades a la tesi que Massis defensa en el seu llibre recent* Le Drame de Marcel Proust —, *la sinceritat de Benjamín Constant, el problema de la vulgaritat tal com l'ha plantejat Huxley i un comentari emocionant sobre Stendhal. Volum densíssim, en el qual Claudel i Goethe, Patmore i Bremond són tractats amb la mateixa lucidesa torturada. Aquesta diversitat de temes afavoreix les aproximacions a les quals aplica Du Bos un esperit fidel a les paraules de Constant: «No crec res de natural en les coses sinó els matisos.»*

M. A.

DALTABAIX

(Ve de la pàgina 3)

que havia ocorregut, els vàrem explicar anècdotes de la nostra infància, quan com ells assistíem a l'escola primària. Nosaltres també havíem fet tabola — els indicàrem — i havíem mogut revolució a les classes, perquè el mestre que ens educava no ens entenia i no volia saber res de les nostres ànsies.

—Molt bé! Molt bé! — prorromperen els més vivaços.

I per aquest camí, acabaren per ovacionar-nos.

En sortir de la sala, els companys que cinc minuts abans ens havien tractat de boig varen abraçar-nos. El d'inclinacions intellectuals i amb fama de savi es fongué com un zig-zag elèctric i ja mai més no fou vist a l'establiment. L'endemà els deures obligatoris foren substituïts per altres ocupacions lliures i s'imposà als professors el costum de fer un informe setmanal de les necessitats psicològiques i la situació moral dels alumnes.

De la qual cosa es dedueix que els avenços de la pedagogia no vénen sempre pels camins del laboratori, de l'assaig experimental i de les estadístiques amb pretensions transcendents. També sorgeixen de les pràctiques de cada dia, que els mestres de vocació desenvolupen i idealitzen.

Pere LLOBERA

Aquest número ha passat per la censura

Teatre de i per a la guerra

Presentació dels elencs de la F. C. S. T. A. amb l'estrena de tres obres

Els elencs de guerra de la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur han fet la seva presentació oficial a Barcelona amb l'estrena de les obres premiades en el concurs convocat per la Federació. Aquestes tres obres són: "Un dia de novembre", de J. Roig-Guivernau; "Nadal en temps de guerra", de Lluís Capdevila, i "Comiats a trenc d'alba", de Ramon Vinyes.

En conjunt, aquest espectacle de guerra resulta excellent en tots conceptes i demostra la bona orientació dels seus dirigents. Les obres presentades escapen als límits arbitraris del que s'havia fet fins ara en aquest aspecte i demostra com el teatre pot convertir-se en arma de combat sense perdre en el més mínim la seva substancialitat artística.

En efecte, les tres obres estrenades són tres drames punyents en els quals hi ha continguda tota la vibració espiritual del nostre poble. "Un dia de novembre", de Roig-Guivernau, és una comèdia viva, perfectament construïda, en la qual s'ironitza l'activitat diplomàtica de certs països que dient-se democràtics, obliden els seus deures més elementals de convivència humana, completament dominats per l'interès. Un diàleg fluid i molt ben portat, manté en estat constant d'expectació l'auditori.

Lluís Capdevila ha escrit, amb "Nadal en temps de guerra", un poema excellent. Però dins de les subtilitats de l'ambient i de la forma, hi ha tota l'emoció dels combatents i tot el dolor de la tragèdia a què han sotmès el nostre país uns militars traïdors.

I per últim cal destacar "Comiats a trenc d'alba", que l'autor Ramon Vinyes qualifica de moment de guerra. No podia escriure's res més punyent i més viu, res més humà. Tota l'obra està amarada d'un regust dolorós, malgrat tractar-se d'una comèdia optimista i serena.

Els elencs de guerra de la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur han fet una bona presentació i han demostrat la possibilitat de crear un veritable teatre de guerra i per a la guerra sense detriment de la condició artística essencial a tota manifestació d'art. Els artistes que hi intervenen, tots ells aficionats, realitzen una meritòria tasca interpretativa. Assenyalar excellències significaria reproduir, íntegra, la llista d'actrius i d'actors. Per això ens limitem a assenyalar la perfecció del conjunt i el molt que cal esperar d'aquests elencs de la Federació Catalana de Societats de Teatre Amateur.

Pel que fa referència a la presentació, els artistes Ricard Arenys, Martí Bas i Antoni Clavé han pintat tres excellents decorats. Caldria remarcar, no obstant, les característiques de llum i de color del que serveix de marc a l'obra de Ramon Vinyes, perfecta realització d'Antoni Clavé.

Ambrosi Carrión, encarregat de la direcció escènica, ajustà les comèdies a les exigències llurs. Fins el més petit detall fou servit amb atenció.

"El teatre de guerra i per a la guerra" comença, doncs, de manera excellent i cal esperar d'ell tots els beneficis que el teatre pot reportar a la causa del poble, servint-se de la seva gran força social i revolucionària.

C.

CARNET DEL TEATRE

EL RETRAIMENT DELS AUTORS

Aquells que en els primers moments de la revolució assumiren la direcció del conjunt de l'espectacle, partiren del principi de considerar l'autor com un treballador més, per bé que no es preocupessin d'assegurar-li mitjans de subsistència. En bona norma sindical, un professional ha de viure de la pròpia professió i no pot especular amb cap altra, puix que mentre restin braços parats, i dissortadament n'hi ha sempre, tota duplicitat de funcions és tinguda per immoral. Ara bé: ¿si l'autor era considerat com un professional del teatre i no se li assegurava un període mínim de representacions de les seves obres — inèdites o de repertori—, de què havia de fer mànegues?

■

El problema era massa complex per a ésser resolt sense un estudi llarg i profund; i com que era qüestió de tirar al dret, no hi hagué més remei que recórrer als procediments simplistes, que si bé no solucionaven res, obturaven, de moment, les escletxes per on poguessin filtrar-se aires molestosos. I, en compensació, es feren ulls grossos en les situacions que pugnaven amb els principis sindicals, deixant l'autor en llibertat de cercar-se la vida per on li fos avinent, sense renunciar a escriure comèdies el dia que li vingués de gust fer-ho. Es a dir, desaparexia el professional i sorgia l'amateur, facultat per a fer-se un sobresou si tenia hores vagatives i volia dedicar-les al teatre. L'autor quedava, doncs, exclòs del cens de treballadors de l'espectacle, per bé que obligat a adquirir el carnet sindical.

■

L'origen d'aquesta improvisació, que, si més no, sotmet el teatre a una mena de joc d'atzar (trobar una obra passadora entre mil d'absurdes), potser hauríem de cercar-lo en el criteri massa corrent que el públic va al teatre per inèrcia i no calen esforços per a atraure'l, ja sigui amb una obra d'un autor ja prestigiat, ja sigui amb una propaganda intelligent. Quant al primer cas, asseguraríem que en vint-i-un mesos d'explotar les sales barcelonines, i amb múltiples intents de teatre català, el Comitè corresponent no ha sollicitat de cap autor de cara i ulls l'aportació d'una obra inèdita. Quant al segon, no és cap secret que només es fa propaganda d'una obra quan l'autor es compromet a pagar-la.

■

Hi ha hagut autor que després d'haver vist la seva obra figurar en el cartell quaranta o cinquanta vegades, a l'hora de liquidar s'ha trobat amb tot un romanent de cinc o sis-centes pessetes, un cop deduïts tots els tants per cents i els comptes de la propaganda.

EL QUE CALDRA QUE SIGUI EL TEATRE CATALA DE LA COMEDIA

La inauguració de la temporada del T. C. C. amb la tragèdia d'Angel Guimerà "Rei i Monjo" (pàllid homenatge, val a dir-ho, a l'autor de "Mar i Cel", "Gala Placídia", "Judit de Welp", etc.), suscità, en articles i converses, el tema de la renovació del nostre teatre. "Ja que tenim una escena sota els auspicis de la Generalitat, és hora que a Catalunya es faci honestament teatre." Aquest era el clam i, inicialment, aquesta la consigna. Qui amb veu i esperit conservador pugnava, però, per a un reverdiment dels "clàssics"; qui, amb tacte conciliador, aconsellava agermanar l'orient i l'occident del teatre català — els barbuts més o menys gloriosos, amb els barbamecs de les noves promocions —; d'altres, més exigents, negant alternativa als recent encunyats i bandejant l'equip vuitcentista, clamaven per a un teatre adoptiu a base de traduccions que, tant com lliçó, fossin estímul per als autors indígenes. En l'entremig, el T. C. C. obrí les seves portes i, fins ara, s'ha nodrit d'un repertori (l'haver-hi figurat una de les meves obres m'exigeix d'ésser caut en la tria d'epítets) tan heterogeni, que el públic, l'endemà d'una obra tan popularista i de llenguatge ingenu com "La dida", de Frederic Soler (Pitarra), havia d'heure-seles amb Bernard Shaw, i no gens menys que amb "El deixeble del diable", obra d'execució revessa i de llenguatge mordaç i àdhuc a moments ferotge. Recentment, una nova represa: "Senyora àvia vol marit", d'un autor tan racialment català com J. Pous i Pagès, farsa que han sabut encaixar admirablement actors i públic, però a cent milles de distància — en el fons i en la forma —, del melodrama de Bernard Shaw.

En aquesta taula revolta d'estrenes i reestrenes, ¿què ens prepara la direcció del T. C. C.? Sotmetent-nos a la intenció que guiava l'honorable Conseller de Cultura, en convocar el concurs d'obres teatrals per a nodrir el repertori — sinó un repertori —, del nostre teatre oficial, corresponia estrenar l'obra premiada en aquest concurs, que s'escau ésser la comèdia de Joan Oliver, "La fam". Per què no s'estrena de seguida? ¿Haurem de sospitar, donat que l'obra del meu amic Oliver és una farsa, que no s'estrena per a donar una treva de repòs al públic? Admetem-ho i celebrem que, a manera d'"intermezzo", ens serveixin el sainet del mestre Joaquim Ruyra, "En Garet a l'enramada", premiada també en l'esmentat concurs. Que el nostre públic no s'impacienti, que els murmuradors constrenyin llur causticitat, que els agressius es frenin: sabem que "La fam" encalçarà l'obra de Joaquim Ruyra i que serà estrenada amb els màxims honors.

Fem-nos el deure de seguir amb bona voluntat aquestes corbes una mica sobtades a què ens obliga el senyor Cumelles i agraïm la que ell posa en captar el públic — tot un públic —, per al nostre teatre. Però aquests dies — i comptem que els nostres amics Cumelles i Oliver no ens serviran rencor per allò que ens proposem exhumar —, sabem que s'havia parlat d'estrenar junt amb el sainet del mestre Ruyra, l'obra de Joan Oliver, no fa molt temps publicada, "Allò que tal vegada s'esdevingué". A darrera hora ens diuen que "Allò que tal vegada s'esdevingué" no s'esdevindrà, i que l'estrena d'aquesta obra— una de les més interessants que s'han escrit darrerament al nostre país —, ha quedat suplantada per la reposició de la "Teta gallinaire". Cert que l'obra de Joan Oliver oferiria a uns ulls caducs i a una ment obtusa, dificultats gairebé insolubles. Però si, fidels a la consigna que obrí les portes del T. C. C., empelts de renovació es feien imprescindibles per a conèixer la veu dels nostres més actuals autors, entenem que havíem de convertir en inajornable l'estrena d'aquesta obra. En aquests moments voldríem deslligar-nos de l'amistat que ens uneix amb Oliver perquè no pogués semblar que adoptem una actitud parcial. Estigueu convençuts, però, que els nostres comentaris són sincerament objectius i, per a qui en dubtés, l'obra és encara a les nostres llibreries segura, ella mateixa, de donar-nos la raó. Per a major objectivitat, però, generalitzem el nostre tema.

No ignorem que el teatre presenta enormes dificultats per a l'autor preocupat estrictament pel seu art. Però ací, entre nosaltres, aquestes dificultats prenen proporcions delirants. Els autors, sinó de sempre — fóra massa llarg inventariar tota la història del teatre català —, han viscut de fa molts anys a precari, subordinats a les exigències dels empresaris, dels actors i el públic. Empresaris, actors i, a llur remolc, autors, diríeu que han viscut amb la constant obsessió d'afegir noves S als inefables "moutons" del liceísta Topaze. L'autor que escriu honestament una obra corre un enorme risc: la de no veure-la representada. I que no gosés rebellar-se ingènuament car, de seguida, directors i actors sabrien exhibir al costat de les llistes de recaptacions, multituds d'exemples, acumulacions d'experiència, memòries d'opulents fracassos. Es recolzen en un empirisme tan irreductible que, si l'autor no va armat d'una ardida i valenta vocació, veurà trontollar i caure totes les seves "temeràries" idees. Els qui més hàbils a dissimular una deformació d'orella, es tornen cauts i donen beligerància a l'autor honest, en darrer terme s'aclofen en un heroic arronçament d'espatlles, fan un gest vague i diuen falsament compungits: "¡Ah, si no fos el públic!"

Aquest: "Ah, si no fos el públic!", ha estat el "leit motiv" que sense intermitència ens han repetit empresaris, directors i actors. D'aquesta manera ha estat fàcil, extraordinàriament fàcil, de cultivar fins a exalçar-la una lleva d'autors amarats d'ignorància tant com de suficiència. Si ara que la Cultura del país té entre les seves mans un teatre no ens apressem a complir els deures més elementals per a la creació d'un públic, ¿què i quan ens caldrà esperar? Es hora de bandejar l'estultícia entre autors, directors, actors i públic. Renovació integral del teatre amb la collaboració i l'esforç de tots els artistes intelligents i sensibles: heus ací el que cal que es proposi el nostre estimat Conseller de Cultura.

"...Heus ací per què els meus ulls es giren plens d'espera i de joia vers aquest teatre no representat encara, vers aquestes obres, d'any en any més nombroses, i que aviat, espero, trobaran una escena on instal·lar-se. Cada giravolt de roda de la història treu a la llum el que, a la vetlla, romania invisible dins l'ombra. "El temps lent i infinit, diu l'Ajax de Sòfocles, manifesta a la llum les coses escondides, i escondeix les coses manifestes, i no hi ha res que no pugui arribar."...

...La paraula, avui, està reservada a aquells que encara no han parlat. ¿Qui són?

Es el que ens dirà el teatre.

Penso en la "plena mar" de la qual parla Nieztsche, en aquestes regions inexplorades de l'home, plenes de nous perills, de sorpreses per a l'heroic navegant. Penso en el que eren els viatges abans d'existir els mapes i sense el repertori exacte i limitat d'allò conegut. Rellegeixo aquests mots de Sindbad: "Aleshores vérem el capità llençar el seu turban per terra, colpir-se el rostre, arrencar-se la barba, aclofar-se al bell mig del navili, abassegat per un disgust inexpressable. Aleshores, passatgers i marxants l'enrondaren i varen preguntar-li: Va capità! Quina nova és la teva? — El capità va respondre: Sapigueu, bona gent entorn meu acoblada, que ens hem extraviat amb el nostre vaixell i que hem sortit del mar on navegàvem per entrar dins un mar del qual ignorem completament la ruta."

Penso en el vaixell de Sindbad — i que en abandonar la realitat, avui el teatre llevi l'àncora."

Abandonem la nostra caduca i mesquina realitat. Fem nostres les paraules d'André Gide que acabo de traduir. I que ens serveixin d'exemple.

Xavier BENGUEREL

EL SENTIT SOCIAL D'ALGUNS FILMS AMERICANS

Com que han estat dels primers a adonar-se que el cinema té una eloqüència més persuasiva que la lletra impresa i que altres mitjans d'expressió, els productors americans s'han apressat a fer-lo servir de propaganda. Però d'una manera molt hàbil i molt subtil. Amb una gran malícia, en efecte, aquests productors dissimulen les intencions deliberades i profundes de llurs films. Saben daurar-nos la píndola amb una astúcia inimitable. Saben presentar sota unes aparences amables les coses més profundament tendencioses: l'apologia del capitalisme, de l'imperialisme, del conformisme burgès... Propaganda molt fina, i, per tant, d'una eficàcia aclaparadora.

Ara que, demostrant una vegada més que no hi ha regla sense excepció, alguns productors ianquis, pocs, no vacillen a enfocar temes socials amb una valentia i una empenta inacostumades en aquell país. Films sobre la ferocitat d'un règim penitenciari inhumà; films sobre un periodisme d'escàndol que no té por de fer reviure passats morts ni d'enderrocar reputacions, per tal de donar carn a la fera: un públic primari assedegat de sensacionalisme; films sobre uns polítics fàcilment subornables... En fi, diríeu que de vegades els americans es complauen a exhibir sense pudor llurs vergonyes, perquè, paral·lelament a la tasca d'escriptors com Sinclair Lewis i Dreiser, alguns cineistes ianquis es dediquen a combatre amb violència els vicis i els abusos de la societat a la qual pertanyen. L'arxiu cinematogràfic que Amèrica ha bastit contra ella mateixa té ja un gruix considerable. Passem breument en revista alguns d'aquests films excepcionals.

DUES ESCENES DEL FILM SOCIAL NORD-AMERICA «FURIA»

La llista és encapçalada brillantment per "Sóc un fugitiu", obra nerviosa i musculada que denunciava d'una manera crua i brutal les tortures infligides als presos dels penals del Sud dels Estats Units. Aquesta peça capital, de tema tan formidablement humà i emotiu, va estimular l'eclosió d'una sèrie de pel·lícules que acusaven amb idèntica combativitat els defectes de la societat americana.

Recordem en aquest moment "Sed d'escàndol", requisitòria severa contra una de les xacres — la pitjor i la més repugnant — que han de patir els americans: el periodisme d'escàndol. Periodisme amoral, cruel i bàrbar, sense entranyes, que tot, absolutament tot: honor, reputació i fins i tot la vida, ho supedita al sensacionalisme truculent, als titulars catastròfics a sis columnes i a primera pàgina, que augmentaran el tiratge i, de trascantó — i això és el que es tracta de demostrar —, la bossa de l'amo del diari, que vol enriquir-se donant per la banda als instints més salvatges d'un públic primari com l'americà.

Recordem encara "Esclaus de la terra", que enfocava amb un vigor extraordinari l'explotació dels obrers en les plantacions de cotó dels Estats meridionals de Nord-Amèrica... I "Home de lleis", que era una pintura apassionada del món podrit dels polítics sense consciència i dels picaplets sense escrúpols... I "Entrada d'empleats", que narrava amb intensitat el món dissortat dels dependents de comerç americans, víctimes de l'explotació més vil...

Inoblidable, també, un film més recent que els anteriors, "Fúria", que revela que als Estats Units, poble sa i fort, que es diu civilitzat, subsisteix encara el més injust i el més desapiadat procediment de justícia: el linxatge, l'execució sumària per una multitud encegada, d'un home que no ha estat jutjat... Finalment, llegim que a París acaba d'estrenar-se "Justícia de les muntanyes", que denuncia amb una extraordinària vehemència formes insospitades de barbàrie i d'intolerància encara en honor en certes regions muntanyenques del nou continent.

I no podem acabar sense esmentar el gran director King Vidor, l'obra del qual és pura en el sentit que porta sempre l'empremta del seu idealisme per la pau i la llibertat. De pas per París, King Vidor ha declarat que cal donar al cinema un sentit social. "Creieu-me — ha dit —, en el cinema de demà és la massa, el poble que comptarà. Només ell té el **punch.**" I ha afegit: "Voldria rodar només films socialment avençats. Tot Hollywood ho desitja... Però hi ha dama Censura".

Sí, dama Censura! Si no existís a Amèrica el rigor d'aquest control, els King Vidor, els Michael Curtiz, els John Ford, els Archie Mayo i altres homes de cor i d'audàcia, farien segurament coses molt grans. Obres d'un abast social considerable.

Sebastià GASCH

COPS DE BEC

EL GENERAL MARINA

Encara no ha estat demanada la lleva dels herois que compartiren amb el general Marina aquella glòria efímera de sarsuela, que fou la conquesta del "Gurugú".

Les noves generacions no coneixen més gurugú que aquell turonet que servia de tribuna a l'emperador del Paral·lel.

Marina és el general que un dia mirava un diari i va exclamar, tot admirat, referint-se a la compaginació:

—Aquests periodistes són el diable. Tots els dies els ve just l'original.

La frase féu fortuna, i el general, com que ja era general, no pogué ascendir per haver-la pronunciada.

■

UNA ALTRA FRASE

Aquesta és atribuïda al general Miaja, que ha fet quedar petits el del gurugú i tots els radiofonistes que es cobreixen de glòria i de vi barrejats amb l'invasor, que els ajuda a portar endavant una traïció que ja faria malves sense la no intervenció.

Diuen que el general Miaja va dir, en certa ocasió, referint-se a la militarada dels enemics del poble, aturats al Cerro de los Angeles del Corazón de Jesús per la seva valenta decisió:

—Això, és el resultat de mig segle de sarsuela.

I tenia tota la raó.

■

NATURISME

Tornant d'un aplec "naturista" dels nostres estimats amics de "Pentalfa", un destacat pentalfista fou sorprès pels correligionaris engrapant un sandvitx de pernil al bar Canaletes.

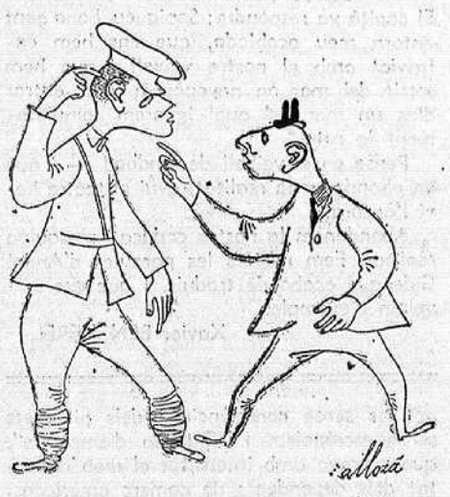
Astorat, en ésser agafat infraganti, volgué disculpar-se, tot dient:

—Havia entrat a comprar olives, i per un mal entès m'han servit aquesta carnassa!

—Doncs, mira—van dir-li els seus descobridors—, demana olives per a tots, i avisa que ens posin mantega al pa!

--Estàs content de la banda?
—Ja ho crec! No s'ha desbandat mai.

—Així, d'uniforme, no sé si ets tu o el teu germà. Ets tu o el teu germà?
Sóc el meu germà.

ECOS POLITICS
—Sí, amic, Europa està perduda.
=....?
—Hi manquen homes d'acció i hi sobren «accionistes».

UNA MINA

Quan, no fa gaire, l'esquadra republicana enfonsà, en brillant combat, el vaixell de guerra facciós "Baleares", els rebels volgueren dissimular la derrota fent córrer que la desgràcia havia esdevingut casualment, en trobar el vaixell facciós una mina.

—Una mina?—digué un simpatitzant nostre, dels molts que hi ha a l'altra banda . Una mina. Quina sort!

No cal dir que la feliç ocurrència, plena de lògica, fou considerada punible per les presumptes autoritats de Burgos-Berlin-Roma-Toquio.

■

L'ALMIRALL CERVERA

Hi havia, durant els primers mesos de la revolució, un regidor a Gijon que va tenir prou esma i esperit constructiu per a emprendre l'eixampla i modernització de la ciutat.

A tal fi, va enderrocar els barris vells i projectà noves vies i avingudes a tenor de la modernitat que inspira les noves construccions.

Coincidint, dissortadament, amb aquests lloables estímuls, el vaixell de guerra pirata "Almirante Cervera" canonejava sovint la ciutat i l'anava destruint, col·laborant sensiblement amb el regidor municipal en qüestió.

A aquest home benemèrit, per afinitat destructiva, el batejaren els gijonencs amb el nom de "Almirante Cervera".

Després, ha fet una gran carrera política.

■

UN PAIS ARTIFICIAL

La circumstància que aquests dies hagin ocupat un primer pla en l'actualitat internacional els països que constitueixen la Petita Entesa i altres de l'Europa central que sense formar-ne part hi estan estretament lligats, ens recorda la divertida facècia d'un periòdic parisenc que fa cinc o sis anys inventà una pretesa nació oprimida, Poldàvia, que hom cercava inútilment en el mapa, entre Ucraina i Romania.

Segons el diari que s'havia proposat desvetllar la consciència liberal del món a propòsit d'aquell dissortat país, a Poldàvia hi havia un Comitè de Defensa, el secretari del qual — inexistent, com el seu nom indica: un tal Lyneczi Stantoff —, s'havia llançat a la tasca de promoure a Frahça un moviment de protesta contra les opressions i les atrocitats de què eren víctimes els desventurats poldavis. Per a aconseguir-ho, foren adreçats a nombre de diputats uns patètics requeriments, als quals respongueren la majoria dels parlamentaris, fent constar, en nom de la humanitat vexada i com a estrenus defensors dels Drets de l'Home, llur indignació, llur pietat i llur adhesió a la nova campanya empresa.

Un cop en possessió d'aquella copiosa correspondència, que revelava, ensems que una meritòria generositat, una absoluta ignorància, Lyneczi Stantoff descobrí l'habilidosa jugada...

■

UNA ALTRA MISTIFICACIO

L'anterior història ens en recorda una altra si fa no fa tan grotesca, que també divertí París vint o vint-i-cinc anys enrera.

Un bohemi ple d'esperit, Paul Birault, mort en la plenitud de la seva vida, publicà un article presentant com un gran escriptor inconegut un imaginari Hégésippe Simon, al qual proposava retre un homenatge pòstum i fer alçar un monument a la seva memòria, amb el concurs, que sol·licitava, del municipi parisenc o del Govern de la República. Birault descobria Hégésippe Simon com el precursor de la democràcia i en glossava aquesta frase que li atribuïa: "En sortir el sol, les tenebres s'esvaeixen." I, per si el, monument no bastés, el descobridor de la pretesa gloriosa personalitat incitava els editors més importants a publicar les obres completes d'Hégésippe Simon (la qual cosa no l'hauria amoïnat gaire, puix, segons afirmaven els qui coneixien Birault a fons, ell hauria estat capaç d'escriure-les en vuit dies).

L'article, al qual en seguiren d'altres, féu l'efecte que el bohemi es proposava: es constituí un Comitè Hégésippe Simon, presidit per un polític de primer rengle, i funcionà amb una gran activitat, i tots els diaris s'interessaren per aquell ignorat i immortal escriptor, i en publicaren retrats i biografies... i si avui no hi ha la seva estàtua en una plaça parisenca en té la culpa que Paul Birault es traís a si mateix i descobrís la farsa abans d'arribar al seu final.

■

MORT EN VIDA

Hi hagué un temps que Barcelona tingué també un gran mistificador, les bromes del qual eren sagnants. Parlem de Josep Carner, de qui aquests dies al Teatre Nacional de Catalunya es representa el seu deliciós "Giravolt de Maig".

Les facècies de Carner quan era jove omplirien moltes pàgines. Els qui les saben haurien d'escriure-les. En cap país de cultura mitjana no es deixen perdre anecdotaris com el del gran poeta. Sobretot quan hi ha abundor de fetes que tenen una molt pronunciada finor espiritual.

En qualitat de tast, anem a oferir-ne tres, de caràcter ben distint.

Ignorem per quins motius, Carner les havia emprès contra un barretaire amb aficions literàries, que es deia Brics Quintana i tenia la botiga al carrer dels Arcs. Entre les moltes bromes que li féu, hi ha la d'haver publicat, a la primera pàgina de "La Vanguardia", l'esquela de la seva defunció. En plena vida, és clar, si no, no hauria tingut cap gràcia.

■

POEMA MARITIM

Un altre dia, en un setmanari titulat "El Eco de Sitges", que era un dels pocs periòdics comarcals que s'havien resistit a catalanitzar-se, perquè el seu director-editor, per bé que del país, era el cacic monàrquic-espanyolista de la població, Carner hi publicà un poema signat I. de L. Brics Quintana, titulat "A la blanca Subur", i que començava així:

"Oh, Sitges, hermoso símbolo
del movimiento moderno,
tú tienes las casas blancas
y recios los marineros..."

i seguia per l'estil, fins al final.

■

TARJA DE PRESENTACIO

Vint-i-cinc o trenta anys enrera hi havia un mestre d'estudi que dirigia un cor infantil titulat "La Ginesta" i que a còpia de gasetilles suplicades aconseguí adquirir una certa popularitat. Es deia Adzerol.

Feia temps que l'Adzerol anava al darrera de Carner perquè el presentés a Maragall, a qui volia demanar la lletra d'una cançó per al seu cor. Però Carner feia l'orni tant com podia, tant per l'alta consideració que Maragall li mereixia, com per la poca en què tenia l'Adzerol. Tant, però, aquest l'empipava, que un dia li digué: " Passeu per l'Ateneu... Deixaré a l'ordenança la tarja de presentació que em demaneu."

L'Adzerol, satisfet d'haver pogut aconseguir, a la fi, allò pel qual feia tantes setmanes que maldava, anà a l'Ateneu i recollí de l'ordenança un sobre a nom seu, dins el qual hi havia una tarja de Josep Carner, que deia: "Amic Maragall: Tinc el gust de presentar-vos el senyor Ginesta, director del cor infantil "L'Adzerol"...

■

PATRIOTISME ALEMANY

Quan en la Gran Guerra les tropes franceses ocuparen Dusseldorf, hi entraren sense disparar un tret, puix els veïns de la ciutat no volgueren manifestar la més insignificant bellicositat.

A la sortida de la població, davant d'un edifici on hi havia el Quarter General, les garites dels sentinelles eren pintades de tres colors... però amb la tercera franja en negre. Calia, doncs, canviar només aquell negre per un blau, i les garites ostentarien els colors dels ocupants.

Fou cridat un pintor de la ciutat — alemany per tant —, el qual es lliurà, encisat de poder cobrar uns francs, a la tasca que li fou encarregada. Un cop enllestida la feina, presentà el compte i sol·licità, amablement, altres encàrrecs. L'home es desfeia en compliments. Però trobà que els francesos pecaven d'eixuts...

L'ESPECULADOR, per MARTI BAS
—I aquells banquets que fèieu amb els guanys?
—Se'm van convertir en un «banquet».

LA PALMERA DE L'OASI

Trobem Gimeno-Navarro, hi parlem deu minuts i no ens conta cap acudit d'aquells tan estrafolaris que té el costum d'abocar pel broc gros. El veiem tan alacaigut, que no ens sabem estar de preguntar-li:

—I doncs, que us en passa alguna?

—I greu — ens respon —. Tots els poetes que s'arreceraven a l'"Oasi" són al front. Només resto jo, sol-i-vern, com una palmera sense dàtils.

■

FRIVOLITAT

Ernest està refredat. ¡Aquest temps tan variable! Mai no saps, en anar a sortir de casa, si has de prendre o no l'abric o el paraigua. Resultat immediat: un cadarn que fa esternudar en sèries de dotze i uns ulls i un nas que ragen com una font.

Ernest, abans de ficar-se al llit per covar el constipat, ha anat a trobar Carolina perquè l'excusi dels tres o quatre dies que haurà de passar-se sense veure'l.

—Però m'estimes? — li pregunta ella, manyaga.

—Més que mai.

—Ja ho veig. Es la primera vegada que m'ho dius amb llàgrimes als ulls.

■

TOTS SOM UNS?

Preguntaren a Jacinto Benavente per què no escrivia una comèdia, de primera necessitat davant la manca de producció teatral de cara als actuals moments històrics:

I l'autor de "Todos somos unos", contradient-se, contestà:

—"¿Y si luego resulta que no gusta al avisador?"

—Infeliç, vol anar de bracet amb nosaltres!...

—T'hauré de deixar. Me'n vaig a Cannes, on tinc la mare malalta.
—Ja! I tu vas a fer-hi cura de repòs.

